

Gjentatte avhør: Flere forhold har betydning for påliteligheten i barns utsagn

Det har vært antatt at gjentatte politiavhør og dommeravhør gjør barns hukommelse mindre pålitelig. Ny forskning viser at påliteligheten bevares så lenge avhørene følger anbefalt praksis.

TEKST

Annika Melinder

PUBLISERT 5. november 2011

ABSTRACT:

Repeated interviewing and children's statements: Factors affecting reliability

Over the last few years, Norway has witnessed changes in knowledge and organizational practice of investigative child psychology, including changes in forensic interviewing. Police detectives, child protective workers, legal authorities, and psychologists have all been introduced to theories about the different factors affecting suggestibility in children. Besides where and when interviews take place, how children should be interviewed, including the effect of repeated interviews, has been debated. This paper discusses research that sheds light on the question of repeated interviews. Three factors will be focused on: forgetting, false memory, and delayed interviewing. To obtain a reliable statement, how a child is interviewed is more important than the number of times an interview is conducted, as long as the interview adheres to recommended practice.

Keywords: repeated interviews, forgetting, false memory, delayed recall

EMNER

gjentatte intervjuer

glemsel

falsk hukommelse

forsinket gjenkalling

Dette arbeidet er støttet med midler fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (BufDir), (06/34707).

Gjentatte intervjuer eller avhør^[1] er relativt vanlig i rettsapparatet, og ofte ikke til å unngå: Barnet må forklare seg om hva som har skjedd, til ulike personer før et endelig (dommer)avhør finner sted. Nettopp fordi påvirkning kan være en betydelig faktor i forbindelse med slike intervjuer, har forskere anbefalt at man søker å redusere antallet intervjuer som gjennomføres av det enkelte barn. Det er minst tre grunner til dette som undersøkes nærmere i artikkelen. For det første: glemsel inntreffer og påvirker gjengivelsen av informasjon allerede meget kort tid etter at et individ har erfart en hverdagslig så vel som en emosjonell hendelse. Dette får konsekvenser for når det er

optimalt å avhøre et barn. For det andre, det skjer at både voksne og barn husker feil fra en hendelse eller rekonstruerer hva de faktisk har erfart, med hva de sett eller hørt andre steder. På et senere tidspunkt, for eksempel i et avhør, kan det være vanskelig å skille ut hva som er opplevd, fra hva som er fortalt. Den tredje grunnen dreier seg om utsatt gjengivelse, og favner over hvordan glemsel, feilhukommelse og ytre påvirkning samvirker og skaper upålitelige utsagn fra ellers troverdige individer.

«Et første intervju som foretas rett etter hendelsen som det skal rapporteres om, kan tjene som en beskyttelse mot glemsel og som en styrke i å kunne motstå suggestibel utspørring»

En viktig grunn til at barnehusene ble innført i Norge, var for å konsentrere arbeidet omkring barnet til én instans som skulle sikre at all nødvendig informasjon ble samlet på ett sted, slik at barnet ikke måtte igjennom flere ledd med utredninger og gjentatte intervjuer. Fagfolk med kunnskap om barns utvikling, inklusive kunnskap om avvikende utvikling hos barn, har gjennom innføringen av barnehusene også fått større mulighet til å sikre det individuelle barnets behov. Psykologer er i denne sammenhengen en viktig profesjon, som gjennom barnehusene kan forventes å få en større oppgave når barn skal avhøres.

Hvilken funksjon har gjentatte intervjuer?

Gjentatte intervjuer kan tjene hukommelsens sak ved at man i gjeneksponeringen henter opp andre ledetråder som utløser annen type informasjon fra den hendelse som skal huskes, enn hva man fikk frem i de tidligere intervjuene. Denne typen forbedret hukommelse er også kjent som *hypermnnesia*. Generelt finner man bedre hukommelse for detaljer knyttet til en hendelse dersom tiden mellom minnestestene er kort (timer til noen dager), og en motsatt dårligere hukommelse dersom tiden er lengre (uker). I det kognitive intervjuet er dette satt i system på en slik måte at den som blir intervjuet, *både* får flere anledninger (gjentakelser) til å tenke over hendelsen, og flere strategier inn til den lagrede hendelsen ved de strategier som intervjueren tilbyr ved mentalt å sette seg tilbake i den situasjonen hvor hendelsen skjedde (*reinstatement*). Et prinsipp i det kognitive intervjuet er flersporsteorien, som refererer til at ved å aktivere flere veier inn til hukommelsen for en hendelse, kan man øke tilgangen på informasjon om hendelsen som skal rapporteres. For eksempel kan man be intervjupersonen om å reversere fortellingen, eller om å starte midt i den for å komme inn fra en annen innfallsvinkel (Bower, 1967; Melinder & Korkman, 2010). Å skifte fokus fra én sans til en annen kan også være effektivt. I et politiavhør fremkom det vesentlig mer og relevant informasjon når politietterforskeren spurte barnet, en jente, om hun kunne huske noen lukter – det vil si bruke en annen vei inn til hukommelsen – fra den samme hendelsen

som hun hadde forklart seg om i fri gjengivelse tidligere (se Larsson & Melinder, 2007 for en mer detaljert beskrivelse av saken). Med andre ord, man gjør det mulig å gjenta fortellingen fra et annet perspektiv, noe som kan gi mer informasjon fra den som blir intervjuet. Studier av det kognitive intervjuet med barn har imidlertid vist enkelte utfordringer, spesielt i mentalt å sette seg tilbake til en situasjon (Hershkowitz, Orbach, Lamb, et al., 2001; Hershkowitz, Orbach, Lamb, et al., 2002). Det kognitive intervjuet er allikevel et stort fremskritt når det gjelder å pålitelig kunne bruke hukommelsesstrategier med barn (Memon, 2011)^[2].

«Man bør være forsiktig med gjentatte intervjuer fordi gjentakende spørsmål kan oppleves som en korrigerende invitasjon til å endre på et tidligere utsagn som barnet tror intervjueren mener er feil»

Til tross for fremskritt i intervjuing av barn er det flere betenkelige momenter i forhold til gjentatte avhør. Her skal tre aspekter diskuteres, nemlig glemsel, falsk hukommelse eller feilhukommelse, og utsatt gjengivelse.

Glemsel

Glemsel er naturlig og vil over tid redusere tilgjengeligheten på tidligere innkodet informasjon. At glemsel også kan være hensiktsmessig, følger av den logikk som kunnskapen om synapseutvikling og beskjæring (pruning) av nervebaner og forbindelser har bidratt med (Nelson, de Haan & Thomas, 2006). Fra Ebbinghaus og til dagens forståelse av hvordan glemsel inntreffer, gjelder det forholdet at det mest drastiske tapet av informasjon skjer like etter innkodingen. Hukommelse for dramatiske hendelser følger samme mønster, og blir forklart med de samme etablerte modeller vi har for alminnelige minner – og som det stort sett råder konsensus omkring (Cordon, Sayfan, Melinder, d’Mello & Goodman, 2004; Goodman, Ghetti, Quas og medarbeidere, 2003). Om noe kan negative, stressende og dramatiske minner huskes *bedre og mer korrekt* enn nøytrale, siden slike hendelser aktiverer fysiologiske prosesser (Kensinger, 2009; Mather & Sutherland, 2009). Et aspekt i den sammenheng er imidlertid hvilken *type* informasjon som gis tilgang. Når man eksponeres for trusler og stress, reagerer man både fysiologisk, ved «fight, flight or freeze»-reaksjoner, og perseptuelt, ved at oppmerksomhetsfokus innsnevres og rettes mot det som er viktigst å få med seg (Christianson, 1992). Dette kan dreie seg om å være oppmerksom på et våpen som rettes mot deg, en hoggorm du møter på skogsstien, eller bilen som krasjer inn i en fjellvegg. Annen informasjon, for eksempel hvilken farge personen som holdt i våpenet, hadde på buksene sine, om det var kvister eller steiner rundt ormen, eller om bilen hadde skiboks og var grønn, blir derimot ikke lagt merke til. Generelt er det derfor

sentral hendelsesinformasjon, det som er assosiert med selve trusselen, slik som våpenet, ormen og bilen, som blir kodet inn og arkivert fra en stressende hendelse. Dette skjer imidlertid ikke kostnadsfritt, men på bekostning av perifer hendelsesinformasjon. Konsekvensen for vår hukommelse blir derfor at de sentrale elementene huskes best, mens de perifere aldri ble kodet inn og er således ikke representert i vår hukommelse. Forsøk på å lokke dette frem, for eksempel ved gjentatte spørsmål, er derfor meningsløst og kan i verste fall resultere i feilhukommelse.

Når man søker tilgang til gamle minner etter lang tid, impliserer kunnskapen om glemsel, naturlig nok, rekonstruksjoner av tidligere lagret informasjon (Schacter, 2001). I disse rekonstruksjonene suppleres hukommelsesbildet med kunnskap fra andre situasjoner, eller erstatter hele sekvenser med andre skript. Gradene av supplerings vil avhenge av flere forhold, men prinsippet om type informasjon er veiledende; siden det er den perifere hendelsesinformasjonen som kan glippe i truende situasjoner, er det logisk å tenke at også den typen informasjon mest frekvent suppleres. Med andre ord kan vi sjelden gjengi stressende hendelser akkurat slik de objektivt var, men det er spesielt de mer perifere aspektene som går tapt ikke nøytrale hendelsesforløp som skal huskes. Glemsel og etterfølgende utfylling gjelder også for helt alminnelige forhold, noe de aller fleste av oss sikkert har opplevd. Kroneksemplet er når et par krangler om en felles hendelse de begge har delt og til fulle hevder sin versjon å være den ekte og korrekte.

Feilhukommelse

Feilhukommelse, og mekanismene bak dette, har lenge vakt interesse hos psykologer. Allerede Freud var opptatt av de tilsynelatende feilene som primærprosessen avstedkom i form av forskyving og fortetning (Freud, 1900). I nyere tradisjon har feilhukommelse, eller falsk hukommelse som det også blir kalt, ofte blitt attribuert til et resultat av gjentatte intervjuer. Feltet har vært dominert av Stephen Ceci og Maggie Brucks banebrytende og innsiktsfulle studier av barns suggestibilitet, og deres arbeider har blitt hyppig sitert i rettssaler i USA og etter hvert også i Norge (Magnussen, 2004; Melinder & Magnussen, 2003). Det typiske plottet i Ceci og Brucks eksperimenter var å intervju 3 til 6 år gamle barn om en rekke hendelser, både hendelser som hadde inntruffet, og hendelser som aldri hadde skjedd. Eksperimentatoren beskrev disse hendelsene for barna og ba dem dessuten om å enten tenke på hendelsene eller å forestille seg dem og deretter fortelle eksperimentatoren hva som kunne ha skjedd dersom hendelsen hadde funnet sted. I noen eksperimenter sa eksperimentatoren at foreldrene deres hadde fortalt at en (usann) hendelse hadde skjedd, eller at en venn av barna hadde fortalt det. Deretter spurte eksperimentatoren om barna hadde opplevd hendelsen, med den samme prosedyren gjentatt over flere intervjuer (se Bruck, Ceci & Hembrooke, 2002; Ceci, Huffman, Smith & Loftus, 1994). I noen studier økte barnas falske hukommelse vesentlig gjennom intervjuene (Ceci, Loftus, Leichtman & Bruck, 1994), andre ganger kunne de vise at barna produserte feilhukommelse etter 2–3 intervjuer (Bruck, Ceci & Hembrooke, 2002).

Med bakgrunn i de nevnte studiene har man konkludert med at gjentatte intervjuer har avstedkommet en vesentlig forhøyet påvirkbarhet og feilhukommelse hos barna. Dette er delvis sant. For å kunne konkludere slik må man imidlertid innføre en annen betingelse. Man trenger å kunne skille betingelsen med ledende og villedende spørsmål (suggestibel påvirkning) over gjentatte intervjuer fra gjentatte intervjuer som ikke inneholder suggestible teknikker; dvs. hvor kun repetisjon av et nøytralt intervju analyseres. Finnes slike studier? Ja, men et problem med flere av dem er at de opererer med ulike faktorer som varieres.

Av 30 eksperimentelle studier hvor både gjentatte og suggestible intervjuer er vurdert, fant LaRoy og medarbeidere (2009) kun fem studier (se Baker-Ward et al., 1993; Melnyk & Bruck, 2004, eksperiment 2; Ornstein og medarb., 1992; Warren & Lane, 1995; Quas, Malloy, Melinder, Goodman, D'Mello & Schaaf, 2007) som hadde en kontrollbetingelse som kunne skille ut hva som var effekter av gjentatte intervjuer, og hva som var effekter av suggestibel utspørring. Disse fem arbeidene viser at både gjentatte intervjuer, intervjustrategi (ledende versus nøytral) og tid som går fra hendelsen til det rapporteres om hendelsen, er assosiert med økt feilhukommelse, men sammensetningen av disse tre faktorene avgjør sluttresultatet. Av spesiell interesse er studien av Quas, Malloy, Melinder og medarbeidere (2007), hvor det viste seg at betingelsen med et intervju gjennomført av en ledende intervjuer etter lang tid avstedkom de høyeste tallene for feilhukommelse i *fri gjengivelse*. Faktisk var feilhukommelse høyere her enn i betingelsen med tre gjentatte, ikke-suggestible intervjuer. Siden feilene ble produsert i fri gjengivelse, er funnene ekstra viktige. Fri gjengivelse blir ofte sett på som den fremhentingsstrategien som resulterer i mest korrekte responser, sammenlignet med responser på fokuserte, direkte og ledende spørsmål. Dette peker i retning av at det er den ledende intervjustilen som produserer barns feilhukommelse, en effekt som blir *sterkere* når intervjuene gjentas. Denne slutningen blir også fremhevet av LaRoy og medarbeidere (2009).

Utsatt gjengivelse

Hvorfor presterte barna som var intervjuet en gang av en forutinntatt og ledende intervjuer, flest feil i Quas, Malloy, Melinder og medarbeideres (2007) studie? Gjentatte ledende intervjuer burde vel ha avstedkommet de fleste feilene? Svaret ligger delvis i hvordan vi forstår glemsel. I studien hadde man en kontrollbetingelse som kunne skille ut hva som var effekter av glemsel, glemsel med rekonstruksjonshjelp fra intervjueren etter lengre tid, og hva som var effekter av suggestibel utspørring på kort og lengre tid – i samme studie. I analysene sammenlignet man barnas første intervju på tvers av tidsfaktoren. Det første intervjuet skjedde etter en uke for barn i gjentatt betingelse, og etter tre uker i et-intervju-betingelsen. På den måten kunne man eliminere effekter av repetisjon samtidig som man innførte en utsatt hukommelsesfaktor. De barna som ble intervjuet en gang etter tre uker av en ledende intervjuer, gjorde vesentlig flere feil i fri gjengivelse enn barna som ble intervjuet en gang av en ledende intervjuer etter en ukes tid. Den siste gruppen presterte på linje med barn i kontrollbetingelsen, som ikke hadde en ledende intervjuer. Med andre ord, når intervjuet skjedde relativt kort tid etter

hendelsen barna skulle gjengi, svarte barna korrekt – også når en ledende intervjuer avhørte dem. En plausibel forklaring, fremholdt av to av forfatterne, er at disse barnas hukommelse fremdeles var så sterk at de kunne motsi en ledende intervjuer (Goodman & Quas, 2008). Når barna først ble intervjuet etter tre uker, hadde deres hukommelse mest sannsynlig blitt svekket på grunn av (naturlig) glemsel, noe som gjorde dem mer sårbare for de ledende forslagene og induksjonen som ble fremsatt av den forutinntatte intervjueren.

Også i en annen studie av barns påvirkbarhet etter lengre tid fant man samme negative resultat for utsatt intervjuing (Goodman et al., 1991; Goodman & Quas, 2008). I denne studien ble barna intervjuet om en medisinsk undersøkelse enten en gang etter 4 uker, eller to ganger etter henholdsvis 2 og 4 uker. Gjentatte intervjuer styrket barnas rapporter sammenlignet med barn som kun var intervjuet en gang etter 4 uker. Barn som ble intervjuet første gangen etter lengre tid (4 uker), gjorde altså flere feil enn barn som ble intervjuet to ganger (merk at i denne studien ble det stilt villedende spørsmål). Gruppen barn som kun ble intervjuet en gang etter 4 uker, hadde mest sannsynlig glemt mer av hva som skjedde, og var derfor mer mottagelige for påvirkning enn de barna som ble intervjuet to ganger. På bakgrunn av blant annet disse studiene har man spurt seg om ikke en oppfriskning av hukommelsen med minst mulig påvirkning kan avhjelpe noe av de problemene som glemsel avstedkommer. Flere ulike varianter har blitt lansert, og nedenfor redegjøres det kort for hovedprinsippene.

Hukommelsesoppfriskning

I senere år, uten at det finnes dokumentasjon for prosedyren, har man noen steder innført metoder som skal gjenopplive hukommelsen, såkalte hukommelsesoppfriskningsstrategier (HOS). Prosedyren innebærer at barnet intervjues en første gang. Intervjuet videofilmes. Deretter kommer barnet tilbake en annen gang for et andre intervju. I forkant av dette andre intervjuet viser man barnet det første (videoinnspilte) intervjuet. Tanken er at dette vil hjelpe barnet å huske hendelsen bedre, og eventuelt koble på mer informasjon som et resultat av de ledetrådene som kan gi barnet flere veier inn til minnet. Dersom vi med sikkerhet vet at det første intervjuet både er utført i tråd med anbefalt praksis og inneholder informasjon som er verifisert korrekt, er ikke HOS en trussel mot påvirkbarheten i barnets andre intervju. Problemet er at vi sjelden vet dette med så stor sikkerhet at vi kan legge det til grunn og dermed akseptere ny informasjon som måtte komme etter HOS. Det er helt klart at vi trenger mer kunnskap om dette. Det er mulig at HOS vil ha forskjellig effekt avhengig av alderen på barnet, om barnet selv deltok eller var vitne til en hendelse, eller om det har gått lang tid mellom det første intervjuet og oppfriskningen.

Diskusjon

I denne artikkelen har vi sett at praksis kan nyanseres noe i forhold til hvordan vi forstår følgene av gjentatte intervjuer. Vi trenger flere systematiske feltstudier av disse forholdene før man med sikkerhet kan beskrive hvordan barns utsagn blir påvirket, men mye tyder på at effektene man har fått frem i eksperimentelle studier, er

overførbare til et faktisk intervju. Det vi da kan konkludere med, er at under forutsetning av at intervjuet skjer med en nøytral intervjustrategi – i tråd med etablert praksis – er ny informasjon som fremkommer i et andre intervju, mest sannsynlig riktig når gjentatte intervjuer skjer tett etter hverandre, eller så snart som mulig etter den hendelsen som det skal intervjues om. Et første intervju som foretas rett etter den hendelsen som det skal rapporteres om, kan videre tjene som en beskyttelse mot glemsel og som en styrke i å kunne motstå suggestibel utspørring.

Den andre korrigeringen i forhold til praksis er at gjentatte intervjuer ikke i seg selv er suggestible når de utføres nøytralt, men kan øke feilhukommelsen ved suggestibel intervjuing og ved bruk av tvetydig materiell som anatomiske dukker, leker og tegninger som tolkes. Denne konklusjonen fremholdes også av en rekke forskere på feltet (se for eksempel Goodman & Quas, 2008; La Rooy, Lamb & Pipe, 2009; Melinder, Alexander, Cho, og medarb., 2010).

Allikevel bør man være forsiktig med gjentatte intervjuer siden barn også kan oppfatte et gjentakende spørsmål som en korrigerende invitasjon til å endre på et tidligere utsagn som barnet tror intervjueren mener er feil (siden han/hun stiller samme spørsmålet en gang til). For å minimere effekten av en slik misforståelse kan intervjueren innledningsvis informere barnet om at han/hun kommer til å stille samme spørsmål flere ganger, uten at det betyr at barnet har svart feil. Slik informasjon kan inngå som en del av introduksjonen og er i tråd med etablert praksis på feltet (Sternberg et al., 2001).

Derimot er ikke litteraturen tilstrekkelig konsistent enda til å konkludere med at det kan finnes positive effekter av gjentatte intervjuer med barn som har blitt misbrukt og som trenger mer tid for å etablere *tillit* og *kontakt* med intervjueren. Studier har for eksempel vist at barn kan motstå suggestibel påvirkning, også over flere intervjuer (Goodman & Quas, 2008). Samtidig har andre studier vist at sosialt press kan avstedkomme feilaktige hukommelsesrapporter (se for eksempel (Garven, Wood, Malpass & Shaw, 1998; Quas & Lench, 2007; Reyna, Holliday & Marche, 2002), noe som kan bli mer påtagelig ved flere intervjuer. Argumenter for bruk av gjentatte intervjuer for å bedre tillit og kontakt synes dermed ikke helt ferdig utredet.

Det er viktig å understreke at gjentatte intervjuer kan påvirke barns rapporter feilaktig, også ved nøytral intervjustrategi. Poenget er at den forskning vi har i dag, ikke har tydeliggjort nok at det også kan finnes gevinster for barn med gjentatte intervjuer. Andre forhold som vi må vurdere, inkluderer individuelle forskjeller som for eksempel motstandskraft mot suggestibel utspørring, hvor noen barn har en tendens til å være mer ettergivende enn andre, eller mer følsomme for gjentagelse av samme spørsmål (Melinder, Scullin, Gravvold & Iversen, 2007; Melinder, Scullin, Gunnerød & Nyborg, 2005). Gjentatte intervjuer kan også avstedkomme mer stress for barn ved at de må forklare seg flere ganger om vanskelige forhold (Quas, 2005). Barnets alder kan også ha betydning for når gjentatte intervjuer kan brukes. Effekter av suggestible teknikker har generelt vist seg å være større jo yngre barnet er, selv om nyere rapporter kan antyde at bildet er noe mer komplisert (La Rooy, Lamb & Pipe, 2009). Basert på eksisterende

litteratur bør ikke barns rapporter etter gjentakende intervjuer rutinemessig bli diskvalifisert. Imidlertid bør man være restriktiv med HOS før vi har mer kunnskap om mulige konsekvenser av slik praksis.

Denne gjennomgangen av litteratur er ikke fullstendig. Det er for eksempel ikke diskutert hvorledes alderen til barnet, sakstype og intervjuerens kompetanse påvirker bruken av gjentatte intervjuer, eller de potensielle feilgrep man kan være bekymret for ved slik bruk.

Konklusjon

Gitt hyppigheten av gjentatte intervjuer i rettsvesenet i dag, også inkludert at det faktisk tar altfor lang tid fra en hendelse er anmeldt, til et avhør foretas, og at det er naturlig å snakke med barnet i mellomtiden, synes det å være relevant å undersøke mer systematisk under hvilke forhold gjentatte intervjuer kan spille en positiv rolle for barnets rapportering. Kognitiv utviklings-, vitne- og rettspsykologisk forskning har resultert i kunnskap om hvilke faktorer som har innvirkning på påliteligheten i barns utsagn og har identifisert måter å minimere disse på. En kvalifisert gjetning basert på denne gjennomgangen er at det vil være viktigere hvordan og når barnet ble intervjuet, enn hvor mange ganger.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 48, nummer 11, 2011, side 1091-1095

TEKST

Annika Melinder, psykologspesialist, professor

+ Vis referanser

Referanser

Baker-Ward, L., Gordon, B. N., Ornstein, P. A., Larus, D. M. & Clubb, P. A. (1993). Young children's long-term retention of a pediatric examination. *Child Development*, 64(5), 1519-1533.

Bower, G. (1967). A multicomponent theory of the memory trace. I: W. S. Kenneth & S. Janet Taylor (red.), *Psychology of Learning and Motivation* (Vol. 1, s. 229-325): Academic Press.

Bruck, M., Ceci, S. J. & Hembrooke, H. (2002). The nature of children's true and false narratives. *Developmental Review*, 22(3), 520-554.

Bruck, M. & Melnyk, L. (2004). Individual differences in children's suggestibility: a review and synthesis. *Applied Cognitive Psychology*, 18(8), 947-996.

Ceci, S. J., Huffman, M. L., Smith, E. & Loftus, E. F. (1994). Repeatedly thinking about non-events. *Consciousness and Cognition*, 3, 388-407.

Ceci, S. J., Loftus, E. F., leochtman, M. D. & Bruck, M. (1994). The possible role of source misattributions in the creation of false beliefs among preschoolers. *The International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*, 42, 304-320.

Christianson, S.-Å. (1992). Emotional stress and eyewitness memory: A critical review. *Psychological Bulletin*, 112(2), 284-309.

Cordón, I. M., Pipe, M.-E., Sayfan, L., Melinder, A. & Goodman, G. S. (2004). Memory for traumatic experiences in early childhood. *Developmental Review*, 24(1), 101-132.

- Freud, S. (1900). *The psychopathology of everyday life*: W.W. Norton & Company. New York.
- Garven, S., Wood, J. M., Malpass, R. S. & Shaw, J. S. III (1998). More than suggestion: The effect of interviewing techniques from the McMartin preschool case. *Journal of Applied Psychology*, 83, 347-359.
- Goodman, G. S., Bottoms, B. L., Schwartz-Kenney, B. & Rudy, L. (1991). Children's memory for stressful event: Improving children's reports. *Journal of Narrative and Life History*, 1, 69-99.
- Goodman, G. S., Ghetti, S., Quas, J. A., Edelstein, R. S., Alexander, K. W., Redlich, A. D., Cordon, I. M. & Jones, D. P. H. (2003). A prospective study of memory for child sexual abuse. *Psychological Science*, 14(2), 113-118.
- Goodman, G. S. & Quas, J. A. (2008). Repeated interviews and children's memory. *Current Directions in Psychological Science*, 17(6), 386-390.
- Hershkowitz, I., Orbach, Y., Lamb, M. E., Sternberg, K. J. & Horowitz, D. (2001). The effects of mental context reinstatement on children's accounts of sexual abuse. *Applied Cognitive Psychology*, 15(3), 235-248.
- Hershkowitz, I., Orbach, Y., Lamb, M. E., Sternberg, K. J. & Horowitz, D. (2002). A comparison of mental and physical context reinstatement in forensic interviews with alleged victims of sexual abuse. *Applied Cognitive Psychology*, 16(4), 429-441.
- La Rooy, D., Lamb, M. E. & Pipe, M.-E. (2009). Repeated interviewing: A critical evaluation of the risks and potential benefits. In: K. Keuhnle & M. Connel (red.), *The Evaluation of Child Sexual Abuse Allegations: A Comprehensive Guide to Assessment and Testimony* (s. 327-361). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Larsson, M. & Melinder, A., (2007). Underestimated sensations: Everyday odour memory in clinical and forensic settings. In: S. Magnussen & T. Helstrup (red.), *Everyday Memory* (s. 93-110). East Sussex: Psychology Press.
- Magnussen, S. (2004). *Vitnep psykologi: pålitelighet og troverdighet i dagligliv og rettssal: Abstrakt*. Oslo.
- Melinder, A., Alexander, K.W., Cho, Y., Goodman, G.S., Thoresen, C., Lønnum, K. & Magnussen, S. (2010). Children's eyewitness memory: A comparison of two interviewing strategies as realized by forensic professionals. *Journal of Experimental Child Psychology*, 105, 156-177.
- Melinder, A. & Korkman, J. (2010). Children's memory and testimony. In P. A. Granhag (red.), *Forensic Psychology in Context: Nordic and International Approaches* (s. 117-138). Devon, UK: Willan Publishing.
- Melinder, A. & Magnussen, S. (2003). Barn som vitner: en gjennomgang av nyere forskning. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 40, 204-217.
- Melinder, A., Scullin, M., Gravvold, T. & Iversen, M. (2007). The stability and generalizability of young children's suggestibility over a 44-month interval. *Psychology, Crime & Law*, 13(5), 459-468.
- Melinder, A., Scullin, M., Gunnerød, V. M. & Nyborg, E. (2005). Generalizability of a two-factor measure of young children's suggestibility in Norway and the USA. *Psychology, Crime & Law*, 11, 123-145.
- Nelson, C. A., de Haan, M. & Thomas, K. M. (2006). *Neuroscience of Cognitive Development. The Role of Experience and the Developing Brain*. John Wiley & Sons, Inc, Hoboken, New Jersey. Wiley.
- Ornstein, P. A., Gordon, B. N. & Larus, D. M. (1992). Children's memory for a personally experienced event: Implications for testimony. *Applied Cognitive Psychology*, 6(1), 49-60.
- Quas, J. A. & Lench, H. C. (2007). Arousal at encoding, arousal at retrieval, interviewer support, and children's memory for a mild stressor. *Applied Cognitive Psychology*, 21, 289-305.
- Quas, J. A., Malloy, L. C., Melinder, A., Goodman, G. S., D'Mello, M. & Schaaf, J. (2007). Developmental differences in the effects of repeated interviews and interviewer bias on young children's event memory and false reports. *Developmental Psychology*, 43(4), 823-837.

Reyna, V., Holliday, R. & Marche, T. (2002). Explaining the development of false memories. *Developmental Review*, 22, 436-489.

Quas, J. A., Thompson, W. C., Alison, K. & Stewart, C. (2005). Do jurors know what isn't so about child witnesses? *Law and Human Behavior*, 29(4), 425-456.

Schacter, D. L. (2001). *The Seven Sins of Memory: How the Mind Forgets and Remembers*. New York: Houghton Mifflin Company.

Sternberg, K. J., Lamb, M. E., Davies, G. M. & Westcot, H. L. (2001). The memorandum of good practice: theory versus application *Child Abuse & Neglect*, 25, 669-681.

Warren, A. R. & Lane, P. (1995). Effects of timing and type of questioning on eyewitness accuracy and suggestibility. In: M. Zaragoza, J. Graham, G. Hall, R. Hirschmann & Y. Ben-Porath (red.), *Memory and Testimony in the Child Witness* (s. 44-60). Thousand Oaks, CA: Sage.